

CD KLASSIEK

Vespers
Heinrich Ignaz Franz
Biber

Liefhebbers van klassieke muziek kennen vooral de prachtige edoch ontzettend lange Mariavespers van Claudio Monteverdi, maar vespers zijn er natuurlijk meer. Deze vespersdienst van de grote Salzburger componist Heinrich Ignaz Franz Biber von Bibern (1644-1704) is een verkwikking voor het oor en voor het hart. Bibers religieuze muziek is van uitzonderlijke kwaliteit en zijn vijftien rozenkranssonates uit 1676 behoren tot de knapste en meest gedurfde opdrachten voor de violist. Er bestaat echter ook nog een monumentale 53-delige *Salzburger Messe* en godbetert zelfs een *Messe de Bruxelles*.

Biber was afkomstig uit Boemen. Hij studeerde bij de jezuiten in Moravië en genoot zijn vorming als violist in Wenen bij Johann Heinrich Schmelzer, de virtuoos die jarenlang de dienst uitmaakte aan het hof van de Habsburgse keizer Leopold I. Zijn leerling kwam via benoemingen in Graz en Olomouc uiteindelijk terecht aan het hof van de prins-aartsbisschop in Salzburg. Daar

zagen in 1693 dan ook zijn vespersdiensten het licht.

Vespers beginnen altijd met de openingszang *Domine ad adiuvandum me festina* (Heer, haast U mij te helpen) gevolgd door een antwoord. Dat ontbreekt in deze bundel en is hier voortreffelijk vervangen door een compositie van Bibers tijdgenoot, Rupert Ignaz Mayr, die ook tekent voor een *Sancta Maria, Maria Dei*, uitgewerkt als een motet voor sopraan solo met vioolbegeleiding. We horen we ook een keurig *Ave maris Stella* van de hand van keizer Leopold I zowaar. We zien het de huidige Europese staatshoofden niet nadoen. Het afsluitende *Salve Regina* is een werkje van Giovanni Legrenzi.

Bibers psalmzettingen zijn fenomenaal goed: verfijnd gezongen door de Schola Cantorum van Yale onder de leiding van Simon Carrington, voeren ze de luisteraar binnen in een wereld waarin vroomheid ook met ware schoonheid mocht samengaan. (JC)

Heinrich Ignaz Franz Biber, *Vesperae longiores ac breviores*, door Melissa Hughes (sopraan), Ian Howell (contratenor), Derek Chester (tenor), Douglas William (bas-bariton), Robert Mealy (viool), Stephen Fraser (orgel), Yale Schola Cantorum en Yale Collegium Players onder de algemene leiding van Simon Carrington, 1 cd, Carus Verlag (distributie codex), CARUS 83.413, 22,25 euro.

CD KLASSIEK

Strijkkwartet
Alexander Borodin en
anderen

Het Borodin Kwartet is genoemd naar de grote Russische componist Alexander Borodin (1833-1887). Deze cd van dat gezelschap is echter niet enkel gewijd aan composities van Borodin, maar ook aan Igor Stravinsky en Nikolai Myaskovsky. Zijn eerste vioolkwartet schreef Borodin in de lente van 1874, maar het was pas vijf jaar later compleet. In het bijzonder lyrisch werk valt beslist het lichte allegro op dat herinnert aan een vioolkwartet van Beethoven. Ook is er invloed uit de Russische volksmuziek, een typisch element voor die tijd.

Stravinsky componeerde slechts drie werken voor vioolkwartet. Dit *Concertino* schreef hij in 1920, net vóór hij in Parijs introk bij de modeontwerpster Coco Chanel. Het werkje duurt slechts een zestal minuten, maar die zijn van een verschroeiende schoonheid. Myaskovsky schreef zijn dertiende vioolkwartet in 1949 en hij ontving er de Stalinmedaille voor, wat aangeeft hoe de man, net zoals zijn collega Sjostakovitsj, aalglad de gevaarlijke partijcritici had kunnen ontwijken. Want medaille of niet, zijn werk was jarenlang verbannen. Myaskovsky's vioolkwartet is vierdelig met een vloeiend, warm derde deel. *Molto cantabile*, zeer zangerig. (JC)

Alexander Borodin, *String Quartet Number 1*, Igor Stravinsky, *Concertino*, Nicolai Myaskovsky, *String Quartet Number 13*, door het Borodin Quartet, 1 cd, Onyx (distributie codex), ONYX 4051, 22,25 euro.

BOEK BIOGRAFIE

Mischa Hillesum
Jan Willem Degenhardt

Zouden we ons vandaag Mischa Hillesum, de broer van de befaamde schrijfster Etty Hillesum, herinneren als een succesvol musicus en hoogst begaafde pianist, indien hij de deportatie en de concentratiekampen van de Tweede Wereldoorlog had overleefd? Of zou hij ten onder zijn gegaan aan de psychische problemen die hem als kind reeds kwelden? *Mischa's spel* bewandelt beide sporen.

Mischa Hillesum had aan deportatie kunnen ontsnappen,

want twee vooraanstaande Nederlandse musici waren voor hem tussengekomen bij de Duitse autoriteiten om voor hem de status van 'cultuurjood' te verkrijgen. Mischa bedankte echter voor dit voorrecht. Hij wilde niet als enige lid van het joods-Nederlandse gezin Hillesum worden begunstigd. Hij werd samen met het hele gezin Hillesum naar Westerbork gedeporteerd en geen van allen overleefde de concentratiekampen. In *Mischa's spel* beschrijft historicus Jan Willem Regenhardt niet alleen het leven van dit muzikaal wonderkind. Hij brengt ook het gezin Hillesum en mensen uit zijn naaste omgeving tot leven. Zo ook Mischa's oudere zus Etty, die beroemd werd voor haar later uitgegeven dagboek en haar brieven, waarin ze haar eigen spirituele ontwikkeling schetst en ook weergeeft wat de jodenvervolgving in haar leven betekende.

Regenhardt onderzocht vijftientig jaar geleden al, in opdracht van de Etty Hillesum Stichting, alle personen die in haar dagboek worden vermeld. Het leverde een pak biografische notities op – verwerkt in de voetnoten bij het verzameld werk van

Etty Hillesum – en een reeks interessante gesprekken. Veel materiaal lag nog onverwerkt op zolder. Tot journaliste en musicologe Jet Schouten bij hem kwam aankloppen. Zij vond in de archieven van het Joods Historisch Museum de verloren gewaande composities van Mischa Hillesum. Die wilde ze publiceren, zodat ze opnieuw zouden klinken. De historicus en de journaliste begonnen een nieuwe speurtocht die resulteerde in een boek met cd. Daarop speelt pianiste Marijke De Boer het werk van Mischa Hillesum, dat door Leo Samama in het boek wordt besproken. De cd bevat ook oudere opnames van werken door Mischa Hillesum zelf gebracht. (NL)

Jan Willem Regenhardt, *Mischa's spel en de ondergang van de familie Hillesum*, Amsterdam, Balans, 2012, 326 blz., 19,95 euro.

BOEK GEZONDHEID

Kijk op kanker
Filip Laridon

Kanker wordt de 'keizer van alle ziekten' genoemd. Een op de drie personen en een op de twee gezinnen krijgt vroeg of laat

te maken met kanker. Omdat de ziekte in haar vele facetten een ingewikkeld verloop kent, zitten veel mensen met vragen die ze niet altijd (durven) stellen.

In dit boek wil de Antwerpse kankerdeskundige Filip Laridon op een toegankelijk wijze de complexe medische achtergrond van kanker verduidelijken. Moeilijke woorden en behandelingen worden verstaanbaar uitgelegd.

Het boek legt ook de nadruk op preventie. Ook wie niet met de ziekte wordt geconfronteerd, moet er zich van bewust zijn. Alhoewel kanker van alle tijden is, wordt aangenomen dat de ziekte in het merendeel van de gevallen wordt veroorzaakt door externe schadelijke factoren. Door het aanhouden van een gezonde levensstijl, niet te roken, voldoende te bewegen en fruit en groenten

te eten, kunnen we meer dan de helft van alle kankers voorkomen. (EDS)

Filip Laridon, *Een duidelijke kijk op kanker*, Standaard Uitgeverij, Antwerpen, 2011, 170 blz., 19,95 euro, ISBN 978 90 3419 440 4.

BOEK GODSDIENST

De islam en het Westen
Samir Khalil Samir

De Egyptische jezuïet Samir Khalil Samir is een van de meest gezaghebbende katholieke stemmen over de relatie met de islam. Hij doceerde islamkunde in Rome en Parijs en is vandaag verbonden aan de universiteit van Beiroet. Hij is tegelijk Arabier en christen. Hij zegt: „Wij, christelijke Arabieren, kunnen de christenen uit het Westen helpen om inzicht te krijgen in alle dimensies van de islam en om ermee samen te leven, zonder de pretentie van wie dan ook de les te lezen.”

De jezuïet wil het samenleven tussen christenen en moslims bevorderen, maar wel genuanceerd. De dialoog is niet goedkoop en moet altijd vanuit de waarheid worden gevoerd. Beide godsdiensten hebben heel wat gemeen, maar er zijn ook heel wat verschillen. Daar moeten christenen zich bewust van zijn. Khalil Samir legt de nadruk op het kennen van de historische achtergrond en de eigenheid van de islam. Zo is bidden voor moslims bovenal een formeel, haast juridisch ritueel, terwijl het voor christenen een beweging van het hart is. Van daaruit is de jezuïet niet gewonnen voor het bidden in het openbaar of het inrichten van gebedsruimten in scholen. Een islamitische feestdag heeft een andere betekenis dan een christelijk feest.

Het boek ontstond uit een interview met twee Italiaanse journalisten en een aantal vragen behelzen veeleer de Italiaanse situatie. Toch is Samirs houding duidelijk: de waarden van de democratische samenleving, met de scheiding van Kerk en Staat en de gelijkberechtiging van mannen en vrouwen, moet voorop blijven staan in de dialoog met de moslims.

Interessant is de historische uitleg over het ontstaan van de islam en de betekenis van de Koran en hoe moslims kijken naar christenen. Zo was Mohammeds kijk op Jezus zeer onvolledig en niet onderbouwd. Wellicht had de profeet nooit een Bijbel onder ogen. Hij meende dat Maria een deel van de Drie-eenheid was. Khalil Samir wijst enkele christelijke theologen terecht: Mohammed kan voor christenen nooit een profeet zijn, „in het bijzonder als ik denk aan het morele en spirituele niveau van zijn leer in vergelijking met het christendom.”

Prikkelende lectuur, die werd uitgegeven in samenwerking met Kerk in Nood. (EDS)

Samir Khalil Samir, *De islam en het Westen*. Gesprekken met Giorgio Paolucci en Camille Eid, Lannoo, Tielt, 2012, 268 blz., 19,99 eur, ISBN 978 90 2093 096 2.